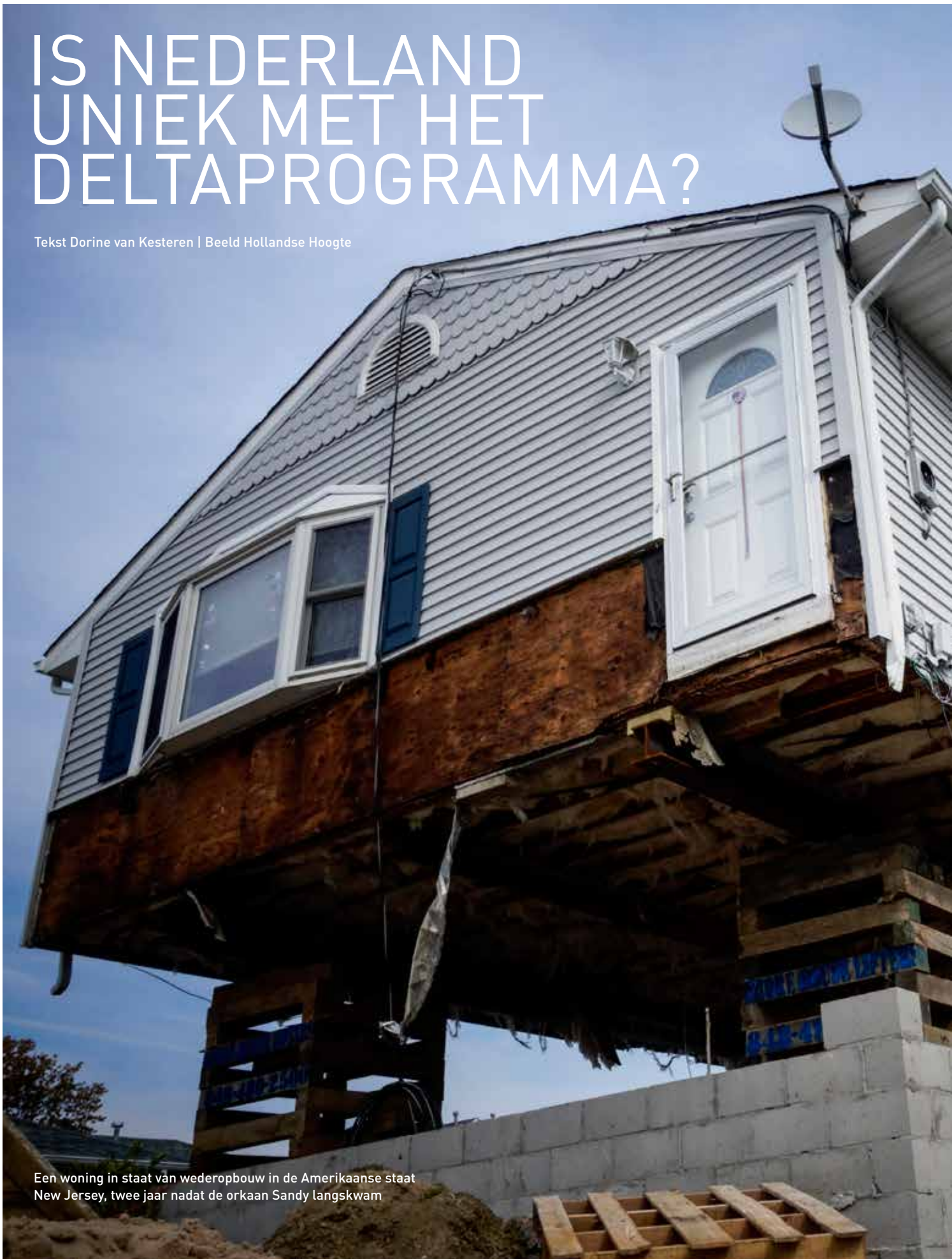

IS NEDERLAND UNIEK MET HET DELTAPROGRAMMA?

Tekst Dorine van Kesteren | Beeld Hollandse Hoogte

Een woning in staat van wederopbouw in de Amerikaanse staat New Jersey, twee jaar nadat de orkaan Sandy langskwam

Andere landen kijken met afgunst naar ons Deltaprogramma. Kom er maar eens om: een nationale waterstrategie met een tijdshorizon van honderd jaar en een stabiele wettelijke, financiële en institutionele basis. Logisch dus dat wij onze kennis en aanpak over de grens vermarkten. Maar we kunnen ook leren van het buitenland.

Hoe uniek is het Nederlandse Deltaprogramma? Behoorlijk uniek! Natuurlijk, in driekwart van de Europese landen staat aanpassing aan klimaatverandering op de politieke agenda. Dat blijkt uit onderzoek van het Europees Milieuagentschap. Om precies te zijn 21 Europese landen hebben een nationale strategie om zich aan te passen aan het veranderende klimaat. Maar wat blijkt ook uit het onderzoek? Het hebben van een strategie leidt niet automatisch tot concrete vervolgstappen om wateroverlast en overstromingen te voorkomen. Oorzaken? Gebrek aan tijd, geld, technologie of een combinatie daarvan. Buiten Europa is het niet veel anders. Dus ja, het Nederlandse Deltaprogramma is uniek te noemen.

“Nergens ter wereld is het waterbeleid op nationaal niveau zo sterk ontwikkeld als in Nederland”, zegt Lennart Silvis, directeur van het Netherlands Water Partnership (NWP). “Met het Deltaprogramma is daar nu bijgekomen dat we voor het eerst honderd jaar vooruitkijken en structurele maatregelen nemen, die geen reactie op een recente ramp zijn.”

“Wij zien het belang van een langetermijnperspectief, maar zijn ook in staat om dat te vertalen in kortetermijnacties”, vult Arnoud Molenaar aan, programmamanager van Rotterdam Climate Proof en *chief resilience officer* bij de gemeente.

Jos van Alphen van de staf van de Deltacommissaris noemt de integrale benadering van het Deltaprogramma als bijzonderheid. “Wij verweven waterveiligheid met natuur, landbouw, recreatie en ruimtelijke ordening.”

LEVENSVORWAARDE

Hoe dat allemaal komt? Een eerste verklaring is onze geografische ligging. Nederland is voor 60 procent overstroombaar, dus we moeten wel. Een andere verklaring is dat ook het figuurlijke ‘polderen’ ons in de genen zit. Omdat de gevolgen van een delta-plan groot zijn, is het belangrijk dat het voldoende draagvlak heeft in de samenleving. Niet voor niets is het Deltaprogramma tot stand gekomen in samenspraak met allerlei verschillende partijen, zoals waterbeheerders, inwoners en wetenschappers. En dan is het waterbeheer institutioneel ook nog eens goed georganiseerd in ons land. De bescherming tegen hoog water wordt op nationaal niveau geregeld. Wij hebben een Waterwet >

die de normen geeft waaraan de dijken moeten voldoen en waarover de waterschappen verantwoording moeten afleggen aan de Tweede Kamer. De waterschappen beschikken ook nog eens over een eigen portemonnee, met geld dat alleen voor het water bedoeld is.

In ons omringende landen is het waterbeheer veel regionaler georganiseerd, in Duitsland bijvoorbeeld door de deelstaten en in België door de gewesten. Silvis: "De staat is er wel voor de wetten, maar doet zelf weinig aan de uitvoering. Nu overstromingen steeds frequenter voorkomen, wordt de oproep aan nationale overheden echter dringender. In Engeland bijvoorbeeld naar aanleiding van de overstromingen op de *Somerset Levels* eerder dit jaar. Die stonden vorig jaar ook al onder water en de lokale politici en de mensen die aan de rivieroeveren wonen, beginnen zich te roeren. In België doet zich in de rivierdalen dezelfde ontwikkeling voor. Dit heeft daar geleid tot een strengere watertoets: er wordt minder snel een bouwvergunning afgegeven voor nieuwbouw direct aan de oever van een rivier."

Waterveiligheid in de Verenigde Staten is een zaak van de individuele burger en lokale gemeenschappen

Nederland heeft altijd gekozen voor preventie. In een land als Amerika is meer bereidheid natuurgeweld voor lief te nemen. Amerikanen zeggen: als je door een overstroming wordt getroffen, heb je pech gehad, moet je de rotzooi opruimen en de stad of regio weer opnieuw opbouwen. Na de orkaan *Sandy* worden bijvoorbeeld veel houten huizen die voor de kust van New Jersey waren weggespoeld, gewoon weer op dezelfde plaats herbouwd. Van Alphen: "Deze houding, gecombineerd met een fundamenteel wantrouwen tegen de federale overheid, die als enig overheidsorgaan de middelen heeft voor grootscheepse ingrepen aan dijken en stormvloedkeringen, maakt waterveiligheid in Amerika een zaak van de individuele burger en lokale gemeenschappen."

Inmiddels lijkt de wal het schip enigszins te keren. Dat komt onder andere door de orkanen die in 2005 en 2012 enorme schade aanrichtten in New Orleans en New York. Van Alphen: "De uitval van elektriciteit, drinkwater, ict en een aantal metrolijnen ontwrichtte de maatschappij. Langzaam begint men zich te realiseren dat de schade zo groot kan zijn, dat het kosteneffectiever is om je wél te beschermen tegen overstromingen."

Foto Teake Zuidema / Hollandse Hoogte

De Cofferdam, onderdeel van het Seabrook Floodgate Complex in Louisiana (New Orleans). De kering is ontworpen tegen orkanen als Katrina (2005). Deze reuzenstorm had ruim 1.800 doden en 81 miljard dollar schade als gevolg

Silvis: "Als overstromingen weinig voorkomen, is het verleidelijk investeringen in waterveiligheid uit te stellen en schade gemakkelijk te accepteren. Zeker als die verzekeraar is, zoals in Amerika. Maar ook in de VS groeit het besef dat er iets structureels aan de hand is. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de inspanning van het Amerikaanse Department of Housing and Urban Development bij de *Rebuild by Design*-competitie voor de wederopbouw van de door de orkaan Sandy getroffen gebieden aan de oostkust. Toch is het de vraag of dit op nationaal niveau wordt opgepikt."

AFWEGEN PER REGIO

Engeland geldt als voorbeeld van een land dat een positie inneemt tussen Nederland en Amerika. De nationale overheid investeert daar in bepaalde delen van het land in waterveiligheid, en in andere delen niet. Van Alphen: "In 2005 hebben de Engelsen een goede studie verricht naar de gevolgen van de klimaatverandering, maar dit heeft niet geleid tot een Deltaprogramma of tot uitvoeringsmaatregelen. De middelen zijn beperkt en de Engelse overheid weegt nu per regio af of de dijken verhoogd of verstevigd moeten worden. Dichtbevolkte, stedelijke gebieden met grote economische belangen komen hoger op de prioriteitenlijst. In andere gebieden is het beleid erop gericht om de burgers te informeren over de risico's en hen aan te sporen eigen maatregelen te nemen. Hun woning waterbestendig te maken bijvoorbeeld."

EXPORTPRODUCT

Nu het Deltaprogramma enig in zijn soort is, is het logisch dat Nederland zijn waterbeleid ook ziet als exportproduct. Daarbij gaat het niet alleen om technische expertise over stormvloedkeringen, dijken, baggeren of het opspuiten van land, maar ook om de aanpak zelf: het opstellen

van een deltaplan voor een land of stad. Zo is de regering van Bangladesh met behulp van Nederland bezig om een Deltaprogramma naar Nederlands recept op te stellen. Ook het Nederlandse bedrijfsleven neemt deel in dit soort initiatieven: Arcadis heeft bijvoorbeeld met de Rotterdamse adaptatiestrategie als voorbeeld meegewerkt aan een integrale watermanagementstrategie voor New Orleans, en een consortium onder leiding van Grontmij doet hetzelfde voor Ho Chi Minhstad.

Volgens Molenaar (gemeente Rotterdam) staat Nederland nu voor de uitdaging om de kansen te verzilveren bij de vervolgstappen, als een land of stad eenmaal weet welke deltamaatregelen er moeten komen. "Het zou mooi zijn als ons bedrijfsleven ook daarna nog een rol kan spelen. Bijvoorbeeld bij het verstevigen van de dijken, het bouwen van een dijken informatie systeem of de ontwikkeling van een klimaatbestendige nieuwbouwwijk."

Molenaar ontvangt in Rotterdam, dat deel uitmaakt van een netwerk van dertien deltacities wereldwijd, meer dan 25 internationale delegaties per jaar. "Ze komen hier kijken omdat we iets goed doen. Daar moet toch meer uit te halen zijn? In Rotterdam proberen we dit dus te professionaliseren: de bezoekers nog eens nabellen, het bedrijfsleven bij de bezoeken betrekken..."

In Engeland zijn de middelen beperkt en de overheid weegt nu per regio af of de dijken verhoogd of verstevigd moeten worden

In andere landen ligt de nadruk dus vaak niet zozeer op preventie, maar vooral op het beperken van de schade die een overstroming veroorzaakt. Dat betekent echter niet dat wij niet kunnen leren van het buitenland. Omdat wij zo gefocust zijn op de eerste laag van de waterveiligheid – het water buiten de deur houden – zijn de tweede en de derde laag – het land waterbestendig inrichten en de mensen snel en goed evacueren – wat ondergesneeuwd geraakt. Niet voor niets staat in het Deltaprogramma dat gebouwen, wegen, kabels, leidingen en het spoor meer *waterproof* moeten worden.

Molenaar: "In Rotterdam onderzoeken we nu of we het Noordereiland anders moeten inrichten, zodanig dat er minder schade ontstaat als het overstroomt. Technisch is er heel veel mogelijk. New York heeft bijvoorbeeld al speciale bouwschriften voor stedenbouw langs het water ontwikkeld."

SAMENWERKEN OVER DE GRENSEN

Een eigen Deltaprogramma is één ding, maar voor de waterveiligheid zijn we ook afhankelijk van ons omringende landen. Als aan de Duitse kant van de grens in het stroomgebied van de Rijn een dijk doorbreekt, kan het oosten van Nederland tot aan Zwolle onder water komen te staan.

Daarom participeert Nederland zowel in de internationale Maas- als de Rijncommissie, waarin de waterbeherende instanties van de verschillende oeverstaten rond de tafel zitten. Na de hoogwaters van 1993 en 1995 hebben Nederland, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland bijvoorbeeld een gemeenschappelijk hoogwaterbeschermingsprogramma voor de Rijn opgesteld. Dit bevat onder meer afspraken over dijkverleggingen en retentiegebieden in Duitsland.

Er vindt daarnaast intensief overleg plaats tussen de waterbeherende organisaties die langs de grens elkaars burens zijn, bijvoorbeeld de provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, de bijbehorende waterschappen en hun buurorganisaties in Noordrijn-Westfalen. Tot slot is er in 2007 een Europese richtlijn over overstromingsrisico's van kracht geworden. Deze bepaalt dat de lidstaten hun overstromingsrisicobeheerplannen op elkaar moeten afstemmen: de maatregelen in het ene land mogen de overstromingsproblematiek in het andere land niet vergroten.

Ook op het gebied van evacuatie kunnen wij nog wel wat opsteken van het buitenland. In Amerika en Japan bijvoorbeeld krijgen burgers goede voorlichting over wat ze moeten doen als de nood aan de man komt. Amerikanen kunnen op een kaart zien hoe hoog het water in hun straat kan komen bij een orkaan van een bepaalde categorie, of zij dan wel of niet moeten vertrekken en welke wegen zij moeten nemen. De evacuateroutes staan ook fysiek langs de weg aangegeven. In Japan verlaten mensen het gebied over het algemeen minder vaak met de auto, maar zoeken hun toevlucht in van tevoren aangewezen, hoger gelegen gebouwen, zoals scholen, gemeentehuizen of brandweerkazernes.

Van Alphen: "De Nederlandse overheid begint hier nu ook over na te denken. Een goede eerste stap is de app 'Overstroom ik?' van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, waarop per postcode staat hoe hoog het water kan komen en wat je moet doen als dat daadwerkelijk gebeurt." Molenaar: "In het buitenland is men vaak verbaasd over het gebrek aan waterbewustzijn bij de Nederlanders. Wij hebben de zaken zo goed op orde, dat de mensen nauwelijks betrokken zijn bij de waterveiligheid en hun eigen rol daarbij. Dat is de keerzijde van het succes." |